

تاریخ، فرهنگ و موسیقی

تالیف: کیوان پهلوان

سرشناسه	: پهلوان، کیوان، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ، فرهنگ و موسیقی / تألیف: کیوان پهلوان
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۸۸
مشخصات ظاهری	: ۲۰۸ ص. مصور.
شابک	: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۸۹۰۰ - ۷۷ - ۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: موسیقی
موضوع	: موسیقی شرقی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ت ۹ پ / MT ۶
رده‌بندی دیویی	: ۷۸۱
شماره کتابخانه ملی	: ۱۷۹۱۸۶۰

تاریخ، فرهنگ و موسیقی

مؤلف: کیوان پهلوان

ناشر: انتشارات آرون

حروفچینی: نشر آرون

چاپ دوم: ۱۳۹۷

چاپ صدف: ۵۰۰ نسخه

نشانی: میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری - نرسیده به خیابان منیری جاوید

تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

پلاک ۱۰۵ - واحد ۳

وبسایت: www.Arvanashr.ir

ایمیل: Arvanashr@yahoo.com

فهرست

۹	پیش سخن
۱۱	موسیقی شناسی قومی معاصر (برونونت)
۱۸	رودکی سمرقندی؛ شعر و موسیقی
۲۹	منابع
۳۱	نوروز و نوروزخوانی
۳۹	نوروزخوانی مرکز مازندران
۴۰	نوروزخوانی مازندران مرکزی، سوادکوه
۴۲	نمونه‌ای از اشعار مربوط به دریافت انعام در نوروزخوانی مازندران مرکزی
۴۴	منابع و مأخذ
۴۵	منظومه طالبها
۴۵	میراثی از دوره صفویه
۴۶	نقل موسیقایی طالبها (طالب طالبها)
۵۰	ویژگی‌های موسیقایی منظومه طالبها در مازندران
۵۱	منابع و مأخذ
۵۲	سازها و نواهای در حال فراموشی (مازندران)
۵۴	سازها
۵۷	آواها و نواها

۵۸	دگرگونی‌های مراسم تسخیر شدگی جنوب ایران با گذشت زمان و تداخل فرهنگی
۶۱	رقص زار
۸۷	منابع و مآخذ
۸۸	نکاتی درباره انواع دف در ایران
۸۸	مقدمه
۸۸	رنگ و شکل و طرح
۹۵	دف یا دایره
۹۷	دف یا دایره در ایران
۱۰۰	منابع و مآخذ
۱۰۱	دف و دایره از بدو پیدایش
۱۱۲	منابع و مآخذ
۱۱۳	تعزیه
۱۲۸	پی‌نوشت
۱۲۹	نگاهی به تعزیه و آسیب‌شناسی آن در ایران امروز
۱۲۹	مفهوم واژه "تعزیه"
۱۳۲	موسیقی تعزیه
۱۳۳	آسیب‌شناسی
۱۳۵	منابع و مآخذ
۱۳۷	درک افغانها از صدای پرندگان (دکتر جان بیلی)
۱۴۰	گل و بلبل
۱۴۴	نتیجه‌گیری
۱۴۴	منابع
۱۴۶	روابط متقابل فرهنگی و موسیقایی ایران و هند و تکوین ساز سیتار (آرونید پاریکه)
۱۴۹	تکوین سیتار
۱۵۱	نپال و موسیقی (تری‌بچ)
۱۶۲	تأثیر موسیقی بر آموزش و پرورش (یهودی منوهین)
۱۶۹	آسیب‌شناسی آموزش موسیقی در دانشگاه‌های ایران
۱۸۰	منابع و مآخذ
۱۸۱	روش آموزشی "استاد-شاگردی": ماهیت و خصوصیت

فهرست	۷
فراغت عزیز اوا (تاجیکستان)	۱۸۱
۱- ریشه و بنیاد	۱۸۱
۲- استاد-شاگرد: واژه، پدیده، ویژگی	۱۸۳
نهاد "استاد-شاگرد" در قرون وسطی و سنت‌های نوشتن رساله	۱۸۵
ریاضیات موسیقی	۱۹۳
تئوری و عمل کوک غربی (ام. ال. فورستر)	۱۹۳
نسبت طولی مدرن به محاسبات نسبت متوالی	۱۹۹

پیش سخن

چند سالی به بهانه هایی و یا از روی علاقه به موضوعی اندیشیدم و آن را به رشته تحریر درآوردم و یا مقاله موسیقی خواندم و ترجیح دادم ترجمه کنم که تقریباً تمامی آنها به تاریخ، فرهنگ و موسیقی ایران و شرق اختصاص دارد. و به همین دلیل نام کتاب را نیز "تاریخ، فرهنگ و موسیقی" گذاشته‌ام. چند سال پیش از دوست مهربان و دور از وطنم لطفعلی سمینو خواستم تا مقالات موسیقی پیرامون شرق را از آرشیو The World of music برایم گردآوری کند و بفرستد. او با سعه صدر چنین کرد و تعدادی از این مقالات را ترجمه کرده‌ام و در این مجموعه آورده‌ام. امیدوارم زمان و جان امان دهد تا بتوانم بقیه مقالات موسیقی شرق را که در اختیار دارم ترجمه کنم و در اختیار علاقمندان قرار دهم.

درصدد بودم تا مجموعه مقالات نگاشته و ترجمه شده به اندازه‌ای باشد که کتابهای متعدد به شکل موضوعی گردآوری شود و به چاپ برسد. اما پس از گذشت چند سال به این نتیجه رسیدم که برای چنین تصمیمی عمری طولانی نیازمند است؛ پس غنیمت است تا این حداقل به چاپ رسد و شاید برای فرهنگیان و فرهیختگان قابل استفاده باشد. لازم به ذکر است که بسیاری از مقالات در شماره‌های مختلف ماهنامه فرهنگستان هنر به چاپ رسیده است.

$$۷۲۹/۸۱ + ۵۱۲/۴۵ = ۸۰/۳۲ \text{ (کما } ۴/۴ \text{) - فادیز}$$

$$۲۱۸۷/۸۱ + ۲۰۴۸/۱۳۵ = ۸۰/۱۲۸ \text{ (کما } ۴/۴ \text{) - دودیز}$$

ستون‌های ۱۰ و ۱۱ این گام دوازده پرده‌ای با ردیف کروماتیک را ارائه می‌دهد. سپس به ستون‌های ۱۲ و ۱۳ مراجعه کنیم که دوازده پرده انتخاب شده از رساله «کوک عود» با تفسیر و تشریح صفی‌الدین ارموی (متوفی در سال ۱۲۹۴ میلادی) است. صفی‌الدین این رساله را به عربی «ال شرفیا فی النصاب التألیفیه» (رساله شرفی راجع به همانندی‌های موسیقایی در آهنگ‌سازی) نامید. «کوک عود» صفی‌الدین براساس ماریچ بالارونده چهار «پنجم‌ها» بالای ۱/۱ و بر پایه ماریچ پایین رونده چهارده «پنجم‌ها»ی زیر ۱/۱ است. در نتیجه اکتاو دوم شامل گام ۱۹ پرده‌ای نظری است که دو کوک عود ۱۷ پرده‌ای نسبتاً مختلف را تولید می‌کند. هرچند اگر به دقت توجه کنیم، درمی‌یابیم که هر دو گام، همه نسبت‌های داده شده در ستون ۱۳ را داراست. اگر شش چرخه سوم‌ها را با یک سیزما schisma^(۱) در تسون ۱۳ افزایش دهیم، به شش چرخه پنجم‌ها در ستون ۱۱ دست می‌یابیم. برای مثال:

$$۳۲۷۶۸/۱۲۸ = ۲۴۳/۱۳۵ * ۳۲۸۰۵/۲۵۶ \text{ (کما } ۴/۴ \text{) + نت دودیز}$$

$$۳۲۷۶۸/۹ = ۵۹.۴۹/۱۰ * ۳۲۸۰۵/۶۵۵۵۶ \text{ (کما } ۴/۴ \text{) + نت ر}$$

از آنجایی که عالی‌ترین و قوی‌ترین گوش نمی‌تواند دو فرکانس را از هم تشخیص دهد مگر اینکه این فرکانس‌ها حداقل دو سنت از هم جدا باشد، گام رامیس در ستون ۱۱ و گام صفی‌الدین در ستون ۱۳ از طریق گوش یا برای مقاصد مشابه غیرقابل تشخیص است. صفی‌الدین به مبانی تاریخی و انشقاق‌های موسیقی متغیرهای schisma varians کاملاً آگاه بود و بیش از سیصد سال قبل از او فارابی توضیح داده بود که چگونه می‌توان نسبت‌های سه‌تایی ترکیبی را در تنبور خراسان از طریق گوش کوک کرد. علاوه بر آن، متغیرهای عربی را می‌توان از طریق گسترش ماریچ بالارونده به «پنجم» هفتمی، هشتمی، نهمی و دهمی بالای ۱/۱ و یا از طریق گسترش ماریچ پایین رونده به «پنجم» هفتمی، هشتمی، نهمی و دهمی زیر ۱/۱ استخراج کرد. ماریچ بدون وقفه و «پنجم‌ها»ی پایین رونده‌ی چهارده زیر ۱/۱ که از سوی صفی‌الدین شرح داده شده است، نشان می‌دهد که وی کاملاً به انشقاق‌های ریاضی و

۱- به اختلاف فضله (comma) فیثاغورثی و فضله (comma) سینتونیک گفته می‌شود که تقریباً برابر با دو سانت موسیقایی است.

نمودار ۲ مونو کورد اصلی رامیس را در A نشان می دهد و یک مُدال در C (۵ نسبت اصلی رامیس در A است. و یک برداشت مُدال در C رامیس جایگزین کرد شش (نسبت ۵تایی) را با (سه تایی) Pythagorean که این ۱۲ نغمه گام را برای خوانندگان طبیعی تر می سازد.

در اینجا ستون های ۱-۳ نشان می دهد که گام اصلی شامل ماریچ بالا رونده «پنجم ها» ی چهار بالای ۱/۱ و ماریچ پایین رونده ی پنتاتونیک فراگیر را که در جهان با نسبت های زیر شناخته شده است:

$$۱/۱ \text{ و } ۹/۸ \text{ و } ۸۱/۶۴ \text{ و } ۲، ۳ \text{ و } ۲۷/۱۶ [۲/۱]$$

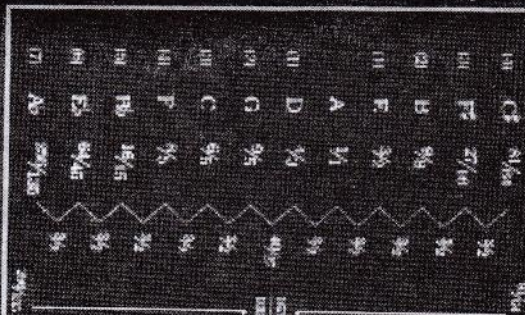
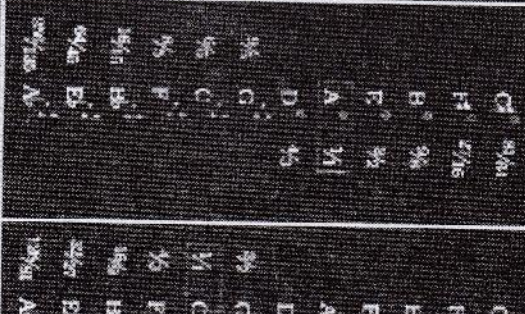
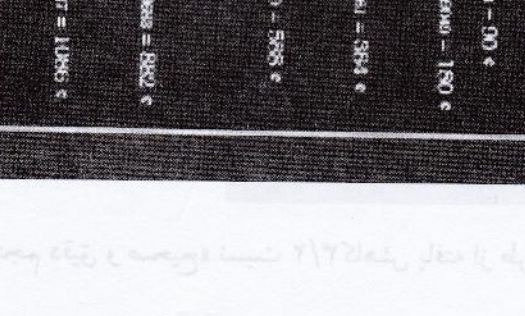
در ستون ۳ به «بمل پنجم» با فاصله ی ۴۰/۲۷ [۶۸۰/۴۵] که بر انتقال از ر به سُل، یا از نسبت سه تایی ۴/۳ به نسبت پنج تایی ۴/۵: ۹/۴ + ۳/۹ = ۴۰/۲۷ همچنین در ستون ۳ «پنجم سیزماتیک» با فاصله [۷۰۰/۰۰] ۱۶۳۸۴/۱۰۹۳۵، دلالت بر انتقال از Ab (همچنین سل دیز) به دو دیز یا از نسبت ۵تایی ۱۳۵۲۶۵ به نسبت سه تایی ۶۴/۱۰۹۳۵ = ۱۶۳۸۴/۱۰۹۳۵ + ۸۱/۲۵۶: ۶۴/۸۱ که این برآوردی کاملاً نزدیک و منطقی از «پنجم متعادل شده» گنگ و مبهم اعتدال مساوی دوازده پرده ای است. برای درک کردن ریشه «پنجم سیزماتیک» ابتدا باید اختلاف را محاسبه کنیم. این اختلاف به نام schismatic fifth یا schisma comma یا فاصله غیر قابل درک بین comma ditonic و syntonic comma

$$\text{Schisma Comma} = \frac{\frac{531441}{524288}}{\frac{81}{80}} = \frac{32905}{32768} = 1/954c$$

باید توجه داشت که schisma comma و ۱/۱۲ diatonic comma بسیار به هم شباهت دارند.

$$1/12 \text{Diatonic Comma} = \sqrt[12]{\frac{531441}{524288}} = 1/955c$$

در نتیجه، «پنجم دقیق و صحیح» نسبت ۳/۲ کاهش یافته از طریق کما سیزما schisma

ماریتج بالا رونده (پنججهایی چهار و ماریتج پایین رونده پنججهایی هفت رامیس)	شش پرده زیر شش A-1/1 که بر اساس یک سیتونیک دیو کما کوک شده است.	شش پرده بالای شش C-1/1 که بر اساس یک سیتونیک بمل کما کوک شده است.	گام رامیس در نت دو	گام صفی الدین در C با شش متغیر سیزدها
				

اشارات آرون

تهران - میدان انقلاب - خیابان اردیبهشت
خیابان نظری - پلاک ۱۰۵ - واحد ۳
تلفن: ۶۶۹۶۲۸۵۰ تلفکس: ۶۶۹۶۲۸۵۱

پتلهوود
مرکز موسیقی پتلهوود شیراز

تاریخ، فرهنگ و موسیقی

انتشارات بارت
۶۶۴۰۵۶۲۷
۳۵۰,۰۰۰ ریال